

Številka zadeve: U-I-161/12

Datum odločbe: 20.2. 2014

Področje: Brezplačna pravna pomoč, census za pridobitev BPP pri samostojnih podjetnikih

Izrek: Člen 14 Zakona o brezplačni pravni pomoči (Uradni list RS, št. 96/04 – uradno prečiščeno besedilo in 23/08) je, kolikor se je na njegovi podlagi lastni dohodek prosilcev, katerih mesečni dohodek iz dejavnosti je nižji od višine bruto minimalne plače, ugotavljal na podlagi drugega odstavka 15. člena Zakona o socialno varstvenih prejemkih (Uradni list RS, št. 61/10, 40/11 in 14/13), v neskladju z Ustavo.

Dodatno: Mnenje vlade, DZ ni odgovoril

Odločitev: Soglasno.

SAMO ZA: Mozetič, Deisinger, Jadek Pensa, Klampfer, Korpič – Horvat, Petrič, Pogačar, Sovdat, Zobec.

POVZETEK ZADEVE:

Predlagatelj (upravno sodišče) je prekinil postopke odločanja o tožbah v upravnem sporu zaradi dodelitve brezplačne pravne pomoči samostojnim podjetnikom in na podlagi 156. člena Ustave vložil zahteve za oceno ustavnosti drugega odstavka 15. člena Zakona o socialno varstvenih prejemkih (v nadaljevanju ZSVarPre), po katerem se v primeru, če je upravičenec dejavnost šele začel opravljati ali če je njegov mesečni dohodek iz dejavnosti nižji od višine bruto minimalne plače, kot njegov dohodek upošteva dohodek v višini 75 odstotkov bruto minimalne plače. Po mnenju predlagatelja je izpodbijana določba ZSVarPre v neskladju z načelom socialne države iz 2. člena Ustave in s splošnim načelom enakosti iz drugega odstavka 14. člena Ustave.

V primeru iz drugega odstavka 15. člena ZSVarPre se namreč v lastni dohodek prosilca za brezplačno pravno pomoč v nasprotju z dejansko ugotovljenim dohodkom všteje fiktivni dohodek iz dejavnosti v višini 75 odstotkov bruto minimalne plače. Ob upoštevanju višine bruto minimalne plače in dohodkovnega censusa iz 13. člena ZBPP (dvakratnik osnovnega zneska minimalnega dohodka) naj bi opisana ureditev pomenila, da fizična oseba s statusom samostojnega podjetnika do brezplačne pravne pomoči ni upravičena že na podlagi izpodbijane določbe in ne glede na višino dejansko doseženega dohodka iz dejavnosti. Taka ureditev po mnenju predlagatelja ni skladna s splošnim načelom enakosti iz drugega odstavka 14. člena Ustave, ker prosilce, samostojne podjetnike, ki v zadnjem davčnem obračunu izkazujejo dohodek, ki po višini ne dosega bruto minimalne plače, ali izkazujejo celo izgubo, s pripisom fiktivnega dohodka postavlja v slabši položaj od prosilcev, ki dohodka na tej podlagi ne dosegajo in se jim izpolnitev dohodkovnega censusa ugotavlja na podlagi dejanskih dohodkov in prejemkov.

US poudari, da je »opravljanje samostojne (registrirane) dejavnosti kot način pridobivanja sredstev za zadovoljevanje svojih potreb je legalen način opravljanja dela. Kot tak je eden izmed virov dohodnine in širše, v kontekstu ugotavljanja prosilcev za brezplačno pravno pomoč, eden izmed virov njihovega lastnega dohodka. Zato pridobivanje lastnega dohodka z opravljanjem samostojne pridobitne dejavnosti ne more biti izključevalni kriterij pri dodeljevanju brezplačne pravne pomoči. Pri tem je najmanj nerazumno izhajati iz stališča (prav to je namreč mogoče razumeti iz razlogovanja Vlade), da je nekdo, ki opravlja svoje delo oziroma poklic na način samozaposlitve, vedno in v celoti odgovoren za svoj položaj samozaposlenega. Če je oziroma kolikor je, je to stvar ustreznih postopkov oziroma njegovih dolžnosti, kot jih opredeljuje Zakon o finančnem poslovanju, postopkih zaradi insolventnosti in prisilnem prenehanju (Uradni list RS, št. 13/14 – uradno prečiščeno besedilo – ZFPPIPP). Ustrezen nadzor nad poslovanjem oseb, ki opravljajo samostojno registrirano dejavnost, ureja tudi davčna zakonodaja. Zato tudi dejstvo, da se dohodek iz dejavnosti upošteva po podatkih davčnega obračuna, ki ga izdela prosilec sam, ne more biti razumen razlog za različno obravnavo ugotavljanja dohodka iz dejavnosti kot elementa lastnega dohodka. Ne nazadnje pa ZBPP ureja tudi institut vračila neupravičeno prejete brezplačne pravne pomoči.«

EKONOMSKA DIM.	1	2	3	4	5
Pozicija sodbe in protisodbe	Nerazporejeno				

Ekonomska dimenzija v tej zadevi ni neposredno podana. Zakon o brezplačni pravni pomoči ne regulira trga, se nanaša na vprašanje vmešavanje države v ekonomske aktivnosti gospodarskih in drugih subjektov na trgu. Država je na neenakopraven način določala kdo in zakaj je upravičen do BPP, s tem, da je za samostojne podjetnike določala ali pa nakazovala, da če niso zmožni iz dejavnosti, ki jo opravljajo si zagotoviti neto minimalne plače, da dejavnost zaprejo in si poskušajo pridobiti sredstva za preživetje na drug način. US tako razlogovanje Vlade zavrne kot nerazumno oziroma pove, da v kolikor pride do take situacije, je to stvar ustreznih postopkov, ki jih določa drug zakon (ZFPPIPP) in da nenazadnje tudi Zakon o brezplačni pravni pomoči ureja institut vračila neupravičeno prejete brezplačne pravne pomoči. Tako stališče US si lahko razlagamo, kot zaščita posameznikov, ki opravljajo samostojno dejavnost pred (pre)močno intervencijo države in samovoljo države pri določanju kdaj naj s.p. zapre svojo dejavnost. Pozicija 4. PS bi bila 1, US bi v celoti sledilo namenu zakonodajalca, pa čeprav gre na koncu le še za prehodne določbe zakona.

DRUŽBENA DIM.	1	2	3	4	5
Pozicija sodbe in protisodbe	S				PS
ZA: vsi ostali	1	1			

Nosilno ustavnopravno vprašanje v tem primeru je bilo, ali ima zakonodajalec ustavno dopustne razloge za razlikovanje med dvema skupinama subjektov pri določanju njihovih pogojev za dostop do brezplačne pravne pomoči. ZA sp-je, ki izkazujejo dohodek nižji od višine bruto minimalne plače, se je za namene dostopa do brezplačne pravne pomoči obračunal kar fiktivni dohodek v višini 75% te plače; za ostale pa se upoštevali dejanski prihodki. US je odločilo, da razlogov za ustavno dopustno razlikovanje med tema dvema skupinama ni, s čimer je presodilo v prid ekonomske manjšine (sp-ji), napram ekonomski večini (zaposleni delavci). Pozicija sodbe je zato 1, nasprotna sodba pa 5.

AVTORITARNA DIM.	1	2	3	4	5
Pozicija sodbe in protisodbe	S				PS
ZA: vsi ostali	1	1			

US ugotovi neustavnost ureditve, ki je sicer že bila zakonsko spremenjena, poseže pa tudi v še veljavne podzakonske akte (Pravilnik o metodologiji za upoštevanje dohodka iz dejavnosti), ki se z izdano sodbo ne smejo več uporabljati. Gre torej za odločitev v prid posameznika in njegove pravice do sodnega varstva iz 23. člena ustava proti državi. Pozicija sodbe 1 je, nasprotna sodba bi bila 5. Ureditev bi v tem primeru bila spoznana za ustavno.

MEDNARODNA PRAVNA VPETOST (OCENA OD 1 DO 4 ali neocenjeno-NC)		
Odločitev in sodniki ZA	1	Se ne sklicuje.

NAKLONJENOST VLADI (OCENA OD 1 DO 4 ali neocenjeno - NC)		
Odločitev in sodniki ZA	1	Vladi ne prizna niti razumnosti.